

موضوع: بررسی بعد اجتماعی آینده جهان از منظر آیات و روایات

نویسنده: کوثر حضرت دوخت

چکیده:

هدف از آفرینش مجموعه بزرگ هستی، رسیدن به قرب الهی و سعادت دنیوی و اخروی انسان است، که ابزار و اسباب این هدف، در حکومت امام زمان (عج الله تعالی فرجه الشریف) فراهم خواهد شد. خداوند تحقق چنین حکومتی را توسط موعود آخرالزمان (علیه السلام) در تورات، زبور، انجیل و قرآن بشارت داده است. حکومتی که در عصر امام زمان (علیه السلام) مستقر خواهد شد، از لحاظ حاکم، نوع حکومت و ویژگی‌هایش با سایر حکومت‌ها تفاوت دارد. بی‌تردید ویژگی‌های چنین حکومتی، آرمانی و بی‌شمار است؛ اما از میان همه ویژگی‌ها، برخی از آنان در رأس قرار دارند که قرآن کریم به آن‌ها اشاره کرده است. این ویژگی‌ها عبارتند از: عدالت اجتماعی، توسعه و پیشرفت اقتصاد، امنیت و دانش.

کلید واژه: اجتماع، آینده، جهان

آینده، سرزمینی ناشناخته و پر از رمز و راز است. با پیشرفت سریع فناوری و تغییرات گسترده در جامعه، پیش‌بینی آینده هر روز دشوارتر می‌شود. اما این امر به معنای توقف نیست. بلکه ما را به تفکر و اندیشه در مورد آینده‌ای که می‌خواهیم بسازیم، وادار می‌کند. در دنیای امروز، بررسی آینده جهان و پیش‌بینی تحولات اجتماعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. قرآن کریم به عنوان کتاب مقدس مسلمانان، نه تنها به مسائل معنوی و اخلاقی پرداخته، بلکه به ابعاد اجتماعی و آینده‌نگری نیز توجه ویژه‌ای دارد.

بررسی بعد اجتماعی آینده جهان دارای اهمیت است از جمله. ایجاد همبستگی اجتماعی آموزه‌های قرآنی درباره عدالت اجتماعی، امنیت و صلح، و رفاه و توسعه اقتصادی می‌تواند به ایجاد همبستگی و اتحاد در جامعه کمک کند. این آموزه‌ها بر اهمیت همکاری و همیاری در جامعه تأکید دارند و می‌توانند به تقویت روابط اجتماعی و ایجاد جامعه‌ای همبسته و متحد کمک کنند.

بررسی دیدگاه‌های قرآنی درباره آینده جهان می‌تواند به پیش‌بینی و برنامه‌ریزی بهتر برای آینده کمک کند. این بررسی‌ها می‌تواند به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کمک کند تا با استفاده از آموزه‌های قرآنی، برنامه‌هایی برای بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه تدوین کنند.

مقاله ای با عنوان آینده جهان اسلام از منظر دو آینده پژوه مسلمان در سال (1390) توسط بهروز لک و فرزانه میر شاه ولایتی نوشته شده که در این مقاله، ابتدا درباره آثار کلیدی و پیشینه این دو اندیشه‌ورز بحث می‌شود تا به این وسیله، فضای فکری آن‌ها بهتر درک گردد. در ادامه، به مطالعه جنبه‌های مختلف افکار آینده پژوهانه این دو صاحب نظر به صورت مقایسه‌ای و انتقادی پرداخته می‌شود ولی هدف ما از این مقاله بررسی بعد اجتماعی آینده جهان از منظر قرآن می‌باشد. مقاله ای با عنوان بررسی تحلیلی حقوق نسل های آینده از منظر قرآن کریم در سال (1400) توسط مصطفی کریمی پور و عادل ساریخانی نوشته شده که از مباحث عدالت بین نسلی، حقوق نسل های آینده بحث می‌کند. و ما هم در این مقاله به بعد اجتماعی آینده جهان از منظر قرآن کریم می‌پردازیم

بس باید بدانیم چگونه قرآن کریم ابعاد اجتماعی آینده جهان را ترسیم می‌کند؟ یا قرآن کریم چه دیدگاهی درباره عدالت اجتماعی در آینده دارد؟ قرآن کریم چه نقشی برای رفاه و توسعه اقتصادی در آینده جهان قائل است؟

1- عدالت اجتماعی:

بی شک عدالت یکی از مباحثی است که همه انسان های دنیا آن را از اصول اساسی زندگی می دانند و فطرتا به آن علاقه دارند و طبیعتا دنیای بدون عدالت موجب ایجاد بعضی از مشکلات مادی و معنوی خواهد شد. در دنیای امروزه نیز می بینیم که عدالت کم رنگ تر شده است. و عدالتی که مورد تایید قرآن است آنطور که باید باشد در جهان دیده نمی شود. بنابراین باید در جهان تحولی رخ بدهد تا عدالت را در همه ابعاد در جهان گسترش بدهد و این جز با ظهور حضرت مهدی رخ نمی دهد. احیا و گسترش داد از سویی و تقویت روح بی نیازی در قلوب انسان ها از سویی دیگر دو رکن اساسی و شاخص مهم آرمانشهر مهدی (عج) است. حکومتی که در ساز و کار اجرایی اش جز عدل حاکم نیست. و برنامه فرهنگی اش تربیت قلوب و استغنای روح بشر است همان گمشده انسان است که طریق سعادت را برایش بیمودنی می سازد و زندگی دنیا و آخرت را آباد می کند. شهروندان این دولت کریمه از هر ستمی در امان اند. آنچنان که در برتو این عدالت دشمنی ها به دوستی. نزاع ها به صلح و کینه ها به محبت بدل می شوند. صفا و مهر نه تنها میان بشر بلکه بین حیوانات نیز شایع می گردد¹. و میوه شیرین امنیت عمومی محصول عدالت گستری حکومت مهدوی (عج) خواهد بود آنچنان که بانویی به تنهایی فاصله عراق تا سوریه را با تمام ملزومات خویش طی می کند. بی آنکه از تعرض انسان یا حیوانی هراسی به دل را دهد یا کسی یا چیزی به او تعرضی روا دارد.²

درفضای عدالت گستر و استغنا برور مدینه مهدی (عج) اثری از بی عدالتی نخواهد ماند. خواه در عرصه های اقتصادی یا سیاسی. بذل و بخشش های بی حساب که آفت عدالت و افت انصاف است. از میان می رود و حق هر صاحب حقی به او عطا می گردد بی هیچ کم و کاست یا ضایع شدن.³

دامنه قسط و داد حضرتش نه تنها امنیت و ثبات را در تمام شئون زندگی انسانها حاکم می سازد بلکه برخورد قاطئانه اما عدالت محور او با متجاوزان به عقاید ایمان. جان. مال و ناموس مردم و طئنه زنان به حریم دین الهی فرصت هر ضرر و اضراری را از آنان می ستاند و مرز دین الهی و سعادت بندگان به بدین سان پاس می دارد به ویژه طاغیانی را که بر خانه امن الهی تسلط یافته اند و در بی کسب سود تجاری از آن دین را به دنیا می فروشند و می کوشند تا ایمان موحدان را به تاراج دهند بلکه از این طریق به نواله ای برسند. رسوا و خوار می سازد و شر شرارتشان را دامن دگیر خودشان می کند.⁴

جوادی . آملی . امام مهدی موجود موعود . ص (259). ج (94) . سال (1394)¹

بحار الانوار. ج (51). ص (92)²

قرب الاسناد . ص (39). وسائل الشیعه . ج (17). ص (222)³

جوادی . آملی . امام مهدی موجود موعود . ص (259). ج (94) . سال (1394)⁴

دزدانی که امام صادق (ع) در باره ی آنان فرمود: اگر قائم ما قیام کرده بود ایشان را می گرفت و دستانشان را می برید و به خواری در کوی و برزن می گرداند و می گفت اینان دزدان خدا هستند.⁵

در قرآن کریم نیز به این موضوع اهمیت بیشتری داده شده و آیاتی وجود دارند که برقراری عدالت اجتماعی در آینده جهان تاکید کرده اند برخی از آیات مهم قرآن در مورد عدالت اجتماعی عبارتند از:

سوره مائده، آیه 8: «یا ایها الذین آمنوا کونوا قوامین لله شهداء بالحق ولا یجرمکم شأن قوم علی الا تعدلوا اعدلوا هو اقرب للتقوی واتقوا الله ان الله خبیر بما تعملون.» (ای کسانی که ایمان آورده‌اید! برای خدا قیام کنید و با عدالت گواهی دهید و هرگز دشمنی با گروهی، شما را از عدالت باز ندارد. به عدالت (رفتار کنید که به تقوا نزدیکتر است و از خدا بترسید که خدا به آنچه انجام می‌دهید آگاه است)⁶

سوره نساء، آیه 135: «یا ایها الذین آمنوا کونوا قوامین بالقسط شهداء لله ولو علی انفسکم او الوالدین والاقربین.» (ای کسانی که ایمان آورده‌اید! به عدالت قیام کنید و برای خدا شهادت دهید، هرچند به زیان (خودتان یا پدر و مادر و نزدیکانتان باشد)⁷

سوره حدید، آیه 25: «لقد ارسلنا رسلنا بالبینات وانزلنا معهم الکتاب والمیزان ليقوم الناس بالقسط.» (ما پیامبران خود را با دلایل روشن فرستادیم و کتاب و میزان را با آنان نازل کردیم)⁸

این آیات نشان می دهند که خداوند متعال علاوه بر اینکه بر عدالت تاکید می کند در آیات بعدی بیان می کند که این جامعه در آینده نیز به دست صالحان افتاده و عدالت از هر جهت بر قرار خواهد شد از جمله می توان به این آیه استناد کرد:

قرآن کریم در آیه 105 سوره انبیاء می‌فرماید: "وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ" (ما در زبور پس از ذکر نوشتیم که زمین را بندگان صالح من به ارث خواهند برد).

الکافی. ج (4) ص (243)⁵

سوره مائده. آیه 8⁶

سوره نسا آیه 135⁷

سوره حدید آیه 25⁸

این آیه نشان‌دهنده این است که در آینده، صالحان و نیکوکاران وارث زمین خواهند شد و عدالت اجتماعی برقرار خواهد شد⁹

2- رفاه و امنیت اقتصادی

داشتن فعالیت اقتصادی سالم و مشروعی که زمینه‌ی درآمد و ارتزاق انسان باشد از اموری است که یکی از نیازهای اساسی جوامع انسانی می‌باشد. فعالیت‌های اقتصادی مشروع افزون بر اینکه فرد و جامعه را از محصول آن بهره‌مند می‌سازد زمینه درآمد‌های نامشروع را نیز ضعیف می‌کند و در نتیجه امنیت اقتصادی را به ارمغان می‌آورد.¹⁰

نقطه مقابل امنیت اقتصادی بحران اقتصادی است. امام علی (ع) شاگرد برجسته مکتب اسلام معتقد است بحران اقتصادی در جامعه و گروه‌ها سبب نوعی بحران فرهنگی می‌شود. و بحران فرهنگی نیز به ناهجاری‌ها و نابسامانی‌های اجتماعی می‌انجامد و در نهایت چنین جامعه‌ای تحت تاثیر و کنترل ملت‌ها و کشور‌های دیگر استقلال خویش را از دست می‌دهد. در این صورت حیات اقتصادی سیاسی و اجتماعی آن جامعه نیز تحت تاثیر این سلطه دچار دگرگونی‌های عمیقی می‌شود.¹¹

بنابراین برای اینکه، جوامع بشری بتوانند از این امنیت اقتصادی برخوردار باشند باید امنیت اقتصادی گسترش پیدا کند. از آنجا که رشد اقتصادی به معنای رسیدن به همه بایسته‌ها و شایسته‌ها در فعالیت‌ها و مسائل اقتصادی است، به طور طبیعی از نظر قرآن، این امر از اهمیت و ارزش بسیاری برخوردار خواهد بود؛ زیرا از نظر قرآن، اقتصاد مایه قوام اجتماع بوده و ستون اصلی آن را تشکیل می‌دهد (نساء، آیه ۵) به طوری که فقدان آن به معنای آن است که مردم و اجتماع توان ایستادن نخواهند یافت و به فقر دچار شده و فروپاشی اجتماعی به سبب عدم تحقق فلسفه وجودی اجتماع را رقم می‌زند. (همان؛ آل عمران، آیه ۱۱۲؛ بقره، آیه ۶۱؛ سباء، آیات ۱۵ تا ۱۹)

در ارزش و اهمیت مسائل اقتصادی و لزوم رشد و شکوفایی آن همین بس که امور اقتصادی و معیشتی مردم، دارای جایگاهی مهم در حدّ مسائل اعتقادی و عبادی دارد (بقره، آیات ۳ و ۴۱ و ۴۳ و ۸۳ و ۱۷۷ و ۲۷۷؛ نساء، آیه ۳۹؛ انفال، آیات ۲ و ۳)؛ زیرا از نظر قرآن، تأمین سعادت واقعی انسان در سایه یکتاپرستی، سلامت امور اقتصادی و پرهیز از فسادانگیزی است (اعراف، آیه ۸۵؛ هود، آیات ۸۴ تا ۸۶) به طوری که همه پیامبران برای تأمین عدالت برانگیخته می‌شوند که یکی از مهم‌ترین آنها عدالت در امور اقتصادی است. (حدید، آیه ۲۵)¹²

⁹ سوره انبیا آیه ۱۰۵

¹⁰ جوادی. آملی. امام مهدی موجود موعود. ص (۲۰۳). ج (۹۴). سال (۱۳۹۴)

¹¹ جهان بزرگی. احمد. نقش امنیت اقتصادی در حفظ انقلاب اسلامی. سال (۱۳۸۸) ص ۲۱۱

¹² مهدی، طاهّا، عوامل موثر بر رشد و توسعه اقتصادی از منظر قرآن، سال (۱۳۹۷)

این آیه به ظهور و پیروزی نهایی دین اسلام اشاره دارد که در تفاسیر اسلامی به ظهور حضرت مهدی (عج) و گسترش علم و دانش در زمان حکومت او تعبیر شده است.²¹ در زمان حضرت مهدی (عج)، علم و دانش به اوج خود خواهد رسید و مردم به درک عمیق‌تری از حقایق دینی و علمی دست خواهند یافت

دوران حکومت امام زمان(ع)، عصر شکوفایی استعدادها و دانش‌های گوناگون و زمان گسترش و اوج‌گیری علوم و عقول انسان‌ها در طول تاریخ بشر است. علوم و دانش‌هایی که در طول اعصار و قرون در پشت پرده‌ها مکنون مانده است، ابراز می‌گردد و مرز دانایی و یادگیری تا سرآورده خانه‌ها و اعماق وجود تک‌تک انسان‌ها گسترش می‌یابد. با آمدن منجی عالم بشریت، همان گونه که ظلم و بیداد جای خود را به عدل و دادگری می‌سپارد و نابسامانی‌های اجتماعی به سامان می‌گراید، جهل و نادانی نیز جای خود را به علم و دانایی می‌دهد و جهان از نور وجود آن گرامی منور خواهد شد.²²

امام صادق(ع) در این باره نکات قابل اعتنایی را ارائه فرموده و تمام علوم را به 27 حرف تقسیم کرده

علم و دانش 27 حرف است. تمام آنچه پیامبران الهی برای مردم آوردند، دو حرف بیش نبود و مردم « تاکنون جز آن دو حرف را شناخته‌اند. اما هنگامی که قائم ما قیام کند، 25 حرف دیگر را آشکار و در [میان مردم منتشر می‌سازد و دو حرف دیگر را با آن ضمیمه می‌کند تا 27 حرف انتشار یابد»²³.

این حدیث به روشنی، جهش فوق‌العاده علمی عصر انقلاب مهدی (عج) را مشخص می‌سازد و از وجود قوی‌ترین نظام آموزشی و عالی‌ترین برنامه‌های تربیتی، در آن عصر خبر می‌دهد. طبق این گفتار ارزشمند، تحول و پیشرفت علمی بشر در آن عصر نسبت به اعصار قبل، چندین برابر خواهد بود.

امام باقر(ع) نیز از این تحول علمی این گونه خبر داده است

[توتون الحکمة فی زمانه؛ در دولت مهدی(عج) به همه مردم، حکمت و علم می‌آموزند].²⁴

تعلیم قرآن در عصر ظهور

جبه عربی می‌گوید: امام علی(ع) در مورد تعلیم درست و آموزش همگانی قرآن در عصر ظهور فرمودند: کَأَتَى أَنْظَرُ إِلَى شِيعَتِنَا بِمَسْجِدِ الْكُوفَةِ وَ قَدْ ضَرَبُوا الْأَسَاطِيطَ يَعْلَمُونَ النَّاسَ الْقُرْآنَ كَمَا أُنْزِلَ فِيهِ فِي آن دوران همانا شیعیانمان را می‌بینم که در مسجد کوفه خیمه‌ها زده و جلسات تعلیم قرآن به پا کرده‌اند و مردم را با معارف قرآن آن گونه که نازل شده، آشنا می‌کنند.²⁵

رشد فکر و معرفت مردم

کریم، باک‌نیا، بركات علمی و فرهنگی عصر ظهور، ص4، ش(74)، سال(1380)²²

علی، نجفی، منتخب الانوار المضيعة، ص(201) سال(1401)²³

الغیب نعمانی، ص238²⁴

مستدرک الوسائل، ج3، ص369²⁵

حضرت امام باقر در حدیثی دیگر به رشد و کمال عقول مردم و توسعه افق بینش‌های آنان پرداخته و فرموده است:

إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ اللَّهُ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهَا عُقُولَهُمْ وَ كَمَلَتْ بِهِ أَحْلَامُهُمْ هُنْكَامِي كَه قَائِم مَآ «
قیام کند، خداوند دست محبتش را به سر بندگان می‌گذارد و عقول آنها را با آن به کمال می‌رساند و بلوغ
فکری آنان رشد یافته و تکمیل می‌شود»²⁶

بدین ترتیب، در پرتو ارشاد و هدایت و تعلیمات حضرت مهدی (عج)، افکار و اندیشه‌های مردم رشد می‌یابد و معرفتشان به کمال می‌رسد

در نهایت، گسترش علم و دانش به تحقق عدالت اجتماعی و رفاه عمومی کمک می‌کند. جوامعی که به علم و دانش اهمیت می‌دهند، قادر به ایجاد نظام‌های عادلانه‌تر و پایدارتر هستند و می‌توانند به تحقق اهداف بلندمدت خود دست یابند. از این رو، توجه به علم و دانش و سرمایه‌گذاری در آن، یکی از مهم‌ترین عوامل پیشرفت و توسعه جوامع بشری می‌انجامد.

الکافی، ج 1، ص 25²⁶

نتیجه گیری:

بررسی ابعاد اجتماعی آینده جهان از منظر قرآن کریم و احادیث نشان می‌دهد که اسلام چشم‌اندازی روشن و امیدبخش برای آینده بشریت ترسیم کرده است. در این چشم‌انداز، اصولی همچون عدالت اجتماعی، امنیت، علم و فناوری، و توسعه اقتصادی به عنوان ارکان اساسی جامعه آینده مطرح می‌شوند.

عدالت اجتماعی در حکومت امام مهدی (عج) به اوج خود خواهد رسید. در این دوران، تمامی انسان‌ها از حقوق برابر برخوردار خواهند بود و هیچ‌گونه تبعیض و بی‌عدالتی وجود نخواهد داشت. عدالت به معنای واقعی کلمه در تمامی ابعاد زندگی انسان‌ها جاری خواهد شد و هر فرد به حق خود خواهد رسید.

امنیت و صلح نیز از ویژگی‌های برجسته این دوران است. با ظهور امام مهدی (عج)، جنگ‌ها و نزاع‌ها پایان خواهند یافت و جهانی سرشار از آرامش و امنیت برقرار خواهد شد. این امنیت نه تنها در سطح فردی بلکه در سطح جهانی نیز محقق خواهد شد، به گونه‌ای که تمامی انسان‌ها در سایه صلح و آرامش زندگی خواهند کرد.

توسعه اقتصادی در دوران حکومت امام مهدی (عج) به شکلی بی‌سابقه محقق خواهد شد. با استفاده از علم و فناوری پیشرفته، منابع به طور عادلانه توزیع خواهند شد و فقر و نیازمندی از بین خواهد رفت. این دوران، دوران شکوفایی اقتصادی و رفاه عمومی خواهد بود و تمامی انسان‌ها از امکانات و فرصت‌های برابر برخوردار خواهند شد.

علم و فناوری نقش مهمی در تحقق این چشم‌انداز ایفا خواهند کرد. با پیشرفت‌های علمی و فناوری، بسیاری از مشکلات و چالش‌های کنونی بشر حل خواهند شد. علم و دانش به عنوان ابزارهایی برای بهبود کیفیت زندگی و رفاه عمومی به کار گرفته خواهند شد و جامعه‌ای مبتنی بر دانش و آگاهی شکل خواهد گرفت.

این چشم‌انداز نه تنها امیدبخش است، بلکه نشان‌دهنده اهمیت و جایگاه والای انسان در نظام الهی است. با تلاش برای تحقق این اصول، می‌توان به آینده‌ای روشن و پر از امید دست یافت. رآن می‌پردازیم

منابع و ماخذ:

- 1-قرآن کریم
- 2-نهج البلاغ
- 3-الكافی ، ج1، ص25
- 4- الغیب نعمانی ، ص238
- 5-احمدی نژاد، فاطمه، ویژگی های حکومت امام مهدی (عج) در قرآن
- 6-برنجیان ، جلال، آینده جهان، تهران:موسسه تحقیقات و انتشارات طور، دوم، 1380ش.
- 7-حائری، محمد مهدی، آثار فردی و اجتماعی عدالت فردی، فصلنامه انتظار، ش14، زمستان 1380
- 8- حکیمی، محمد، عصر زندگی، قم:موسسه بوستان کتاب، ششم، 1385ش.
- 9-جوادی ، آملی ، امام مهدی موجود موعود ، ص، 203، ج (94) ، 1394
- 10جهان بزرگی ، احمد ، نقش امنیت اقتصادی در حفظ انقلاب اسلامی ، 1388ش ، ص211
- 11-جوادی . آملی . امام مهدی موجود موعود . ص(259). ج (94) . سال (1394)همان
- 12-طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، دفتر انتشارات اسلامی، بنجم، 1417ق.
- 13-طیبی، نجم الدین، چشم اندازی به حکومت مهدی ، سید باقر خسرو شاهی، قم ، بوستان کتاب، بنجم، 1385ش
- 14-علی، نجفی، منتخب الانوار المضيئه، ص(201)سال(1401)ش

16-کریم،باک نیا،برکات علمی و فرهنگی عصر ظهور،ص4،ش(74)،(1380)ش

17-مهدی،طاها،عوامل موثر بر رشد و توسعه اقتصادی از منظر قرآن،(1397)ش

18-مستدرک الوسائل،ج3،ص369

19-مهدی،طاها،عوامل موثر بر رشد و توسعه اقتصادی از منظر قرآن،سال(1397)

20.وسائل الشیعه .ج(17).ص(222)